

LAITOSNUORI JA PÄIHTEET

Tilannekatsaus sijoitettujen nuorten päihteiden käyttöön Kuopiossa

Niko Kivelä

6/2024

ESIPUHE

Nuorten päihteiden käyttö on aihe, joka on saanut palstatilaa mediassa lähestulkoon aina. Jo vuosia on uutisoitu nuorison raitistumisesta, perinteisen tupakoinnin vähentymisestä ja kasvavien teini-ikäisten alkoholikokeilujen lykkäämisestä myöhemmäksi. Samaan aikaan lehtien palstoilla, sekä silmääni sattuneiden, aihetta käsittelevien tutkimusten johdannoissa pyörivät pohdinnat huumausaineiden, nuuskan ja sähkösavukkeiden räjähdysmäisestä kasvusta tietyn sosiaalipiirin omaavan nuorison keskuudessa.

Esimerkiksi lääketieteen aikakauskirja *Duodecim*in artikkelissa: *Päihdekokeilut - normaalia nuoruutta vai alkava häiriö?* (Kosola, Niemelä, Niemelä 2018) kuvataan nuorten päihteiden käytön polarisoituneen. Artikkelin mukaan nuorten tupakointi ja humalanhakuinen juominen on yleisesti vähentynyt, mutta erot esimerkiksi lukiolaisten ja ammattikoululaisten päihteiden käytössä ovat kasvaneet entisestään. Myös nuorten suhtautuminen kannabikseen on muuttunut sallivammaksi ja niiden nuorten päihteiden käyttö, joilla on masennustaustaa, ja joiden vanhemmilla on alhaisempi koulutus sekä työttömyyttä, on lisääntynyt.

Työskentelin aiemmalla työurallani useita vuosia vartijana ja järjestyksenvalvojana keskikokoisen kaupungin keskustan kauppakeskuksissa. Omat kokemukseni ja havaintoni tuolta ajalta vahvistavat ilmiötä. Alaikäiset nuoret eivät notkuneet kaupungilla enää niin usein kaljapullot kourassa ja savukkeet huulilla, mutta yhä useammalta nuorelta tuntui löytyvän turvallisuustarkastuksen yhteydessä huumausaineeksi määriteltyjä lääkkeitä. Teini-ikäisten kanssa käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että huumemaailman termit ja eri aineiden lempinimet eivät olleet kaupungilla aikaa viettäville nuorille vieraita, vaan pirit, lolit ja subut löytyvät herkästi jo yläasteikäistenkin sanavarastosta. Nuuskan käyttö oli nuorille myös arkipäivää ja monesti kauppahallin kulmalta poistuvan teiniporukan jälkeen jäi leijaillemaan joko sähkötupakan höyrypilvi, tai kannabiksen imelä haju.

Yksi paljon kaupungilla maleksiva sosiaalinen ryhmä on lastensuojelun sijoittamat nuoret. Eri laitoksissa pyöriessään nuoret tapaavat samanlaisista lähtökohdista olevaa porukkaa ja ajanviettomahdollisuuksien puutteessa aikaa kulutetaan kaveriporukassa kaupungilla norkoillen. Tällaiset nuoret voivat olla alttiita päihdekokeiluille, mutta onko laitosten korostunut päihteiden käyttö vain mielikuva?

Opinnäytetyön aiheena on tilannekatsaus lastensuojelun asiakkaiden, ja tarkemmin lastensuojelun laitoksiin sijoittamien nuorten päihteiden käyttöön. Miten sijoitetut nuoret suhtautuvat päihteisiin ja mitä päihteitä he eniten käyttävät tällä hetkellä?

Tämän tutkimuksen tavoitteena on avata mahdollisuuksia ilmiön syiden tarkempaan tutkimiseen ja antaa pelimerkkejä tämänhetkisiin muoti-ilmiöihin puuttumiseen, jotta mahdollisimman monen nuoren päihdekierre saataisiin katkaistua. Nuorena, ennen pahinta paatumista, kun on helpompi saada elämä vielä positiivisemmalle polulle.

Työn on tarkoitus avustaa myös poliisin monialaista yhteistyötä sosiaalitoimen ja nuorten psykiatrian kanssa. Poliisi on kuitenkin lopulta se instanssi, johon nuorten huumekeilut sekä siihen liittyvät lieveilmiöt, kuten varkaudet, ryöstöt ja velanperintä päätyvät tutkittavaksi.

TIIVISTELMÄ

Niko Kivelä: Tilannekatsaus sijoitettujen nuorten päihteidenkäyttöön Kuopiossa

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Petri Voittomäki ja Petteri Pekuri

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämä opinnäytetyö on tilannekatsaus lastensuojelun laitoksiin sijoitettujen nuorten tämänhetkiseen suhtautumiseen eri päihteisiin Kuopion alueella. Opinnäytetyön tavoitteena oli ottaa selvää viimeisimmistä muoti-ilmiöistä ja tämän hetken käytetyimmistä päihteistä sijoitettujen nuorten keskuudessa. Lisäksi tavoitteena oli selvittää sijoitettujen nuorten asennetta erilaisiin päihteisiin.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisin menetelmin haastattelemalla teemahaastattelun keinoin lastensuojelun ammattilaisia kahdessa Kuopiossa sijaitsevissa lastensuojelun yksiköissä. Haastateltaviksi valittiin yhteensä kuusi pitkään alalla toiminutta ammattilaista, joilla on viimeisin tieto sijoitettujen nuorten elämästä ja tilanteesta myös päihteiden käytön saralla.

Sivumäärä: 26

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Kesäkuu 2024

Avainsanat: nuori, lastensuojelu, päihteet, huumausaineet, alkoholi, tupakka, nikotiinituotteet

ABSTRACT

Niko Kivelä: Situational overview of substance use among placed youth in Kuopio

Type of thesis: *Research-based thesis, practice-based thesis*

Publicity: Public

Supervisor: Petri Voittomäki and Petteri Pekuri

Degree: Bachelor of police services

This thesis provides an overview of the current attitudes of young people placed in child protection institutions towards various substances in city of Kuopio. The aim of the thesis was to investigate the latest trends and the most commonly used substances among the placed youth. Additionally, the objective was to understand the attitudes of these young people towards different substances.

The thesis was conducted using qualitative methods by interviewing child protection professionals through thematic interviews in two child protection units located in Kuopio. A total of six professionals with extensive experience in the field, and up-to-date knowledge of the lives and situations of the placed youth, including their substance use, were selected for the interviews.

Pages: 26

Month and year of review: June 2024

Keywords: youth, child protection, substance, drugs, alcohol, tobacco, nicotine

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskysymykset	1
1.2 Aiempi tutkimus aiheesta.....	2
1.3 Aiheen rajaus	3
2 Sijoitetut nuoret.....	4
2.1 Lainsäädäntö kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustalla	4
2.2 Keskeiset käsitteet.....	4
3 Tendit päihteiden käytössä	5
3.1 Alkoholi.....	5
3.2 Keskeiset käsitteet nikotiinituotteiden osalta	6
3.3 Nikotiinituotteiden käytön muuttuminen nuorten keskuudessa.....	7
3.4 Sähkösavukkeet ja nikotiinipussit mediassa	9
3.5 Huumausaineet	9
3.6 Lääkkeiden väärinkäyttö	12
4 Tutkimuksen toteutus.....	13
4.1 Laadullinen tutkimus.....	13
4.2 Haastateltavat	13
4.3 Haastattelujen toteutus	15
4.4 Haastattelujen tulosten vertailu ja kategorisointi	15
5 Tutkimuksen tulokset.....	16
5.1 Esiin nousseet ilmiöt kategorisoituna	16
5.2 1. Nikotiinituotteet.....	16
5.3 2. Alkoholi.....	17
5.4 3. Kannabis	17
5.5 4. Muut huumausaineet	18
5.6 5. Lääkkeiden väärinkäyttö	19
5.7 Keinoja puuttua nuorten päihteiden käyttöön	20
6 Johtopäätökset ja pohdinta.....	21

6.1 Tutkijan ajatuksia tuloksista	21
6.2 Tutkimuksen toteutus ja luotettavuus.....	23
6.3 Jatkotutkimuksen mahdollisuudet	25
7 Loppusanat.....	26
Lähteet.....	27

1 JOHDANTO

Nuorisolla on aina ollut sukupolvi- ja ikäluokkakohtaisia muoti-ilmiöitä. Nämä muoti-ilmiöt näkyvät vaatetyyliin, puhutavan ja musiikin lisäksi myös nuorten päihdekokeiluissa ja päihteiden käytössä. Nuorten maailmassa uusia villityksiä syntyy ja leviää huimaa vauhtia ja myös suhtautuminen eri päihteisiin muuttuu jatkuvasti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, THL:n toteuttaman säännöllisen kouluterveyskyselyn mukaan nuorten alkoholin ja tupakan käyttö on vähentynyt merkittävästi jo pidemmän aikaa (kouluterveyskyselyn tulokset, THL). Samalla arvioin uutisoinnin ja omien havaintojeni mukaan muun muassa nuuskan, sähkötupakan ja bentsodiatsepiineihin kuuluvien lääkeaineiden väärinkäytön lisääntyneen.

Lastensuojelun sijoittamissa nuorissa korostuu monesti myös ikäluokan ongelmat, mukaan lukien päihteet. Lastensuojelun yksiköissä näihin ongelmiin puuttuminen keskitetysti on mahdollista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman lastensuojelun käsikirjan mukaan sijoitettujen lasten kokeilut alkoholin sekä päihteiden parissa alkavat varhain. Lisäksi sijoitetut nuoret ovat kokeilleet huumausaineita muita nuoria helpommin (lastensuojelun käsikirja, THL).

Tällä tilannekatsauksella on koottu tietoa haastattelemalla lastensuojelun ammattilaisia, jotka työnsä puolesta ovat hyvin perillä sijoitettujen nuorten tämänhetkisistä muoti-ilmiöistä päihteiden saralla. Tutkimuksen tarkoituksena on tarjota tuoretta aiheesta ja nuorten maailmassa liikkuvista päihteistä, jotta siihen puuttumiseen ja ongelmien minimoimiseen voitaisiin kehittää keinoja.

1.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksinä on: mitä päihteitä lastensuojelun sijoittamat nuoret käyttävät eniten tänä päivänä ja miten sijoitetut nuoret suhtautuvat erilaisiin päihteisiin?

Tutkimusongelma kysymyksen takana on tämänhetkisen tilanteen selvittäminen lastensuojelun sijoitettujen nuorten suhtautumisesta eri päihteisiin Kuopion kaupungin alueella. Tutkimus on ajankohtainen tilannekatsaus nykyisen sukupolven muoti-ilmiöihin päihteiden saralla. Mitä päihteitä nuoret suosivat tällä hetkellä ja miten nuoret suhtautuvat eri päihteisiin.

Vastausta tutkimuskysymykseen on haettu haastattelemalla Kuopiossa sijaitsevissa lastensuojelun laitoksissa pitkään työskennelleitä ammattilaisia. Tällaisilla ammattilaisilla on ajankohtainen tieto nuorten elämästä sen varjopuolinen.

Alueeksi valitsin Kuopion, sillä olen sieltä kotoisin ja suoritin Poliisiammattikorkeakoulun työharjoitteluni Itä-Suomen poliisilaitoksessa Kuopion pääpoliisiasemalla. Kaupunki on riittävän iso, jotta tuloksia voidaan arvioida myös esimerkiksi koko Suomen laajuudella.

1.2 Aiempi tutkimus aiheesta

Nuorten päihteiden käytöstä löytyy useita tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Myös eri päihteet, päihteisiin liittyvät muoti-ilmiöt ja päihteiden käyttömäärät ovat olleet tutkijoiden kestopuosukkeja.

Aiheen jo varsin kattavasta käsittelystä huolimatta koen, että näiden kysymysten uudelleen pohtiminen lyhyenkin ajan sisällä on tarpeellista. Kyseessä on yhteiskunnallisesti merkittävä aihe ja nuorten pahoinvointi on ollut runsaasti esillä mediassa esimerkiksi lähivuosien kriisien vuoksi. Sosiaalinen media ja siellä näkyvät alakulttuurit ovat entistä enemmän läsnä nuorten elämässä.

Osassa näistä alakulttuureista ihannoidaan väkivaltaa ja päihteiden käyttöä.

Nuorten trendit niin päihteissä, kuin muissakin elämän osa-alueissa tullaan muutenkin muuttamaan nopeasti ja uusia villityksiä sekä lyhyen aikakauden ilmiöitä pompahtelee nuorison elämään tämän tästä.

Terveystieteiden tutkimuskeskus THL toteuttaa kahden vuoden välein kaikkia nuoria koskevan kouluterveyskyselyn, joka tarjoaa luotettavaa seurantatietoa eri aiheista. Yhtenä merkittävänä aiheena seurannassa on nuorten päihteiden käyttö. Kouluterveyskysely on jatkunut perusopetuksen osalta vuodesta 1996 asti ja se on hyvä työkalu eri aiheiden kehittämisen seurantaan nuorten elämässä (kouluterveyskysely, 2023 THL).

THL toteuttaa myös yhdessä Tilastokeskuksen ja Nuorisotutkimusverkoston kanssa vuodesta 1992 asti jatkunutta seurantatutkimusta päihteiden käytöstä. Tutkimus toteutetaan muutaman vuoden välein satunnaisotannalla valitulle tutkimusryhmälle tehdyllä kyselyllä. Tutkimuksen tuloksena on havaittu selkeää kasvua huumausaineiden, etenkin kannabiksen, käytössä sekä lääkkeiden väärinkäytössä päihtymistarkoituksessa (päihdetutkimus, THL).

THL:n julkaisemassa tutkimuksessa: Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteiden käyttö (Saariluoma, Erikson, Utriainen, Heino 2021) käsitellään aiheetta keuhällä 2021 kerätyn Kouluterveyskyselyn aineiston pohjalta. Tutkimukseen on kasattu kattavasti tilastoja nuorten päihteiden käytöstä ja siinä on eroteltu kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten vastaukset.

1.3 Aiheen rajaus

Aihe on rajattu koskemaan 13–18-vuotiaita sijoitettuja nuoria, sillä tässä ikäluokassa nuorten päihdekokeilut useimmiten alkavat (Kouluterveyskyselyn tulokset, 2023 THL). Monesti tälle ikäluokalle on myös omat sijoitusyksiköt, joten aiheeseen perehtyneiden ammattilaisten ja ajankohtaisen tiedon löytäminen on selkeää.

Tarkempaan tarkasteluun valitsin päihteiksi, sähkösavukkeet, nuuskan ja nikotiinipussit sekä viime aikoina mediassa paljon esillä olleet bentsodiatsepiinivalmisteet, josta esimerkkinä Ksalol-niminen, Suomessa kielletty valmiste. Omien havaintojeni pohjalta arvioin nämä päihteet tämänhetkiseksi ilmiöiksi, jotka näkyvät nuorten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten elämässä eniten tällä hetkellä. Lisäksi selvitin sijoitettujen nuorten tämänhetkistä suhtautumista päihdekulttuurin kesto-suosikeihin, kuten alkoholiin, tupakkaan ja kannabikseen.

2 SIJOITETUT NUORET

Mikäli lapsen tai nuoren kotiolot ovat sellaiset, ettei kotona pystytä takaamaan turvallista kasvuympäristöä tai tasapainoista kehitystä, voidaan lapsi sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan päätöksellä sijoittaa sijaishuoltoon. Sijaishuollon muotoja ovat muun muassa sijaisperhe, lastensuojelun laitos tai näiden väliin sijoittuva ammatillinen perhekoti (lastensuojelun käsikirja, THL).

Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista selvittää, minkä takia nuoria on sijoitettu, eikä eroa eri sijoitusmuotojen välillä oteta huomioon. Lastensuojelun erilaisissa yksiköissä ja tehtävissä työskenteleviä ammattilaisia haastatteleamalla pyritään saamaan kokonaiskuvaa tilanteesta, joka koskee kaikkia kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia.

2.1 Lainsäädäntö kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustalla

Merkittävin lainsäädäntö, joka koskee lasten ja nuorten sijoittamista kodin ulkopuolelle pohjautuu lastensuojelulakiin (417/2007). Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (lastensuojelulaki 1:1§).

Sosiaalipalvelujen tuottamista säätelee puolestaan sosiaalihuoltolaki (1301/2014) joka määrittää lastensuojelun yksiköiden palveluiden toteuttamisesta.

2.2 Keskeiset käsitteet

Nuori

Suomen Nuorisolain (1285/2016) 1 luvun 3 §:n mukaan nuorella tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita ja YK:n määritelmän mukaan nuori on 15–24-vuotias. Tässä opinnäytetyössä nuorella tarkoitetaan kuitenkin alle 18-vuotiasta, eli lain mukaan ei vielä täysi-ikäistä henkilöä. Tutkimus rajattiin vielä tarkemmin koskemaan sijoituspaikkojen karkean ikäjaottelun mukaan 13–18-vuotiaita nuoria.

Sijoitettu nuori

Sijaishuollon tyyppillä ei tässä opinnäytetyössä tehdä eroa. Sijoitetulla nuorella tarkoitetaan kaikkia oman kodin ulkopuolelle sijoitettuja, 13–17-vuotiaita lastensuojelun asiakkaita. Haastateltavat ohjaajat valikoituivat kahdesta yksityisestä lastensuojelun erityisyksiköstä, joista toisessa asuu 13–17-vuotiaita, kodin ulkopuolelle sijoitettuja nuoria. Toinen yksiköistä on erikoistunut hoitamaan riippuvuuksilla oirehtivia nuoria. Kyseisessä yksikössä ohjataan 14–17-vuotiaita nuoria, mutta henkilökunnan mukaan lähes kaikki tuon yksikön nuorista on käytännössä 16- tai 17-vuotiaita.

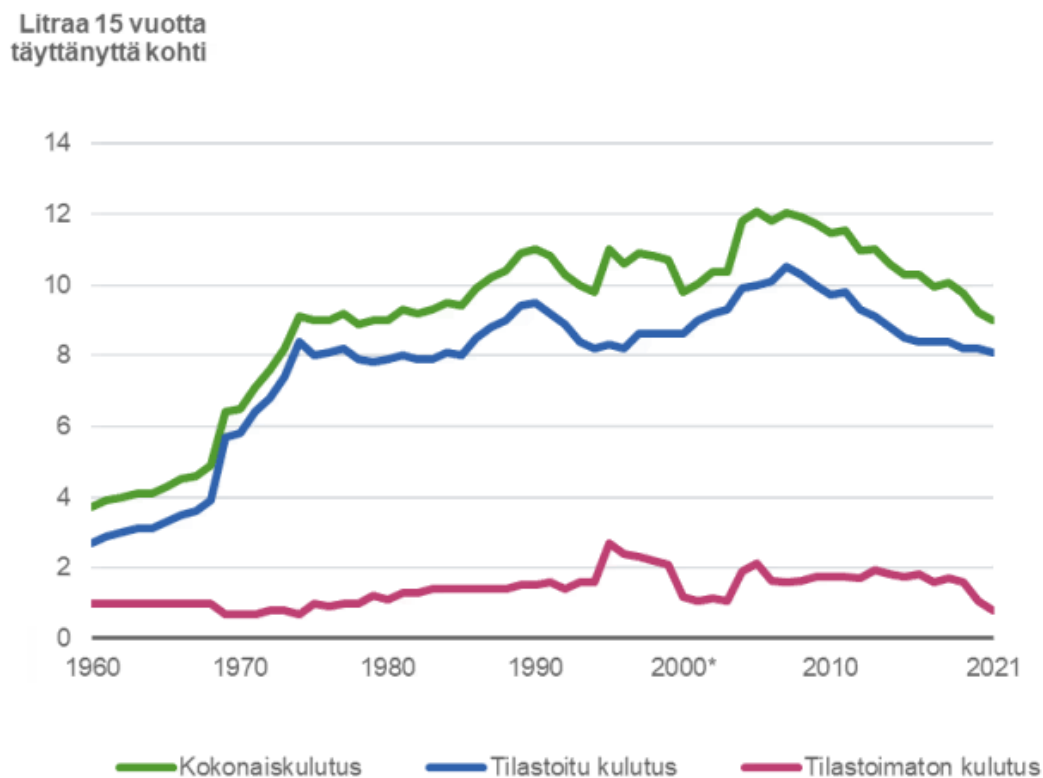
Molemmissa yksiköissä tehdään myös päihdeohjausta nuorille. Paikkoja sijoitetuille nuorille on toisessa yksikössä 14 ja toisessa 7.

3 TRENDIT PÄIHTEIDEN KÄYTÖSSÄ

Suomalaisten tottumukset päihteiden käytössä ja suhtautuminen huumausaineisiin on muuttunut viime vuosikymmenten aikana. Siinä missä alkoholin säännöllinen käyttö ja tupakointi vähenee (suomalaisten alkoholinkäyttötavat 2023, THL), huumausaineiden käyttö lisääntyy kiihtyvällä tahdilla. Mediassa on myös käsitelty muutosta suomalaisten suhtautumisessa huumausaineisiin. Esimerkiksi kannabiksen laillistamiseen pyrkivä kansalaisaloite keräsi 50 000 allekirjoitusta vuosina 2019 sekä 2023 (YLE, 2023).

3.1 Alkoholi

Suosituimman päihteen titteliä Suomessa kantaa vuodesta toiseen alkoholi. Suurin osa suomalaisista käyttää ainakin jossain määrin alkoholia ja se kuuluu vahvasti suomalaiseen kulttuuriin osana rentoutumista ja juhlimista (alkoholijuomien kulutus 2021, THL).

KAAVIO 1 Kaaviossa on havaittavista tasaista laskua alkoholinkäytössä viimeisen kymmenen vuoden ajalta (alkoholijuomien kulutus 2021, THL).

Alaikäisten nuorten alkoholinkäyttö on laskenut merkittävästi 2000-luvulla. Nuorten täysraittius on myös lisääntynyt. Viimeisimpien tilastojen mukaan positiivinen kehitys on kuitenkin pysähtynyt viime vuosina. (Lintonen, 2020).

Vaikka laskuakin on ollut alkoholin käytön osalta, on se silti edelleen ylivoimaisesti suosituin päihde. Alkoholin runsas käyttö aiheuttaa myös merkittäviä haittavaikutuksia niin nuorten kehitykselle, kuin koko yhteiskunnallekin (Warpenius, Holmila, Tigerstedt, 2013).

Alkoholilaki (1102/2017) kieltää alle 18-vuotiaan alkoholipitoisten tuotteiden hallussapidon ja nauttimisen.

3.2 Keskeiset käsitteet nikotiinituotteiden osalta

Nikotiinituotteilla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä kaikkia alle 18-vuotialta kiellettyjä nikotiinia sisältäviä tuotteita sekä nikotiinia sisältämättömiä tupakkatuotteita. Perinteisen poltettavan tupakan käyttö on ollut etenkin nuorten keskuudessa pitkään laskeva trendi, mutta sen sijaan nuuskan ja nikotiinipussien sekä sähkösavukkeen, eli tuttavallisemmin "vapen" suosio on räjähtänyt (kouluterveyskyselyn tulokset 2023, THL).

Nuuska ja nikotiinipussit

Nuuska tarkoittaa tupakasta valmistettua tuotetta, jota käytetään huulen alle asetettuna. Huulen alta nuuskan sisältämä nikotiini imeytyy verenkiertoon. Viime vuosina markkinoille tulleet nikotiinipussit eivät sisällä lainkaan tupakkaa, mutta ne kuitenkin sisältävät usein nikotiinia jopa huomattavasti suurempia määriä kuin perinteinen nuuska. Myös nikotiinittomia pusseja on markkinoilla (Valvira).

Sähkösavukkeet

Vape, eli sähkötupakka on sosiaali- ja terveysalan valvontaviraston eli Valviran määritelmän mukaan sähköllä toimiva höyrystin, jonka avulla voidaan hengittää sisään nikotiinipitoista höyryä suukappaleen kautta (Valvira). Tupakkalain mukaan sähkösavukkeeksi lasketaan myös sellaiset höyrystimet ja niiden osat, joilla voidaan höyrystää nikotiininesteitä. Näin ollen sähkösavukkeeksi lasketaan myös sellaiset höyrystimet, joissa ei käytetä nikotiininesteitä. Suurin sallittu nikotiinipitoisuus 20 milligrammaa millilitrassa.

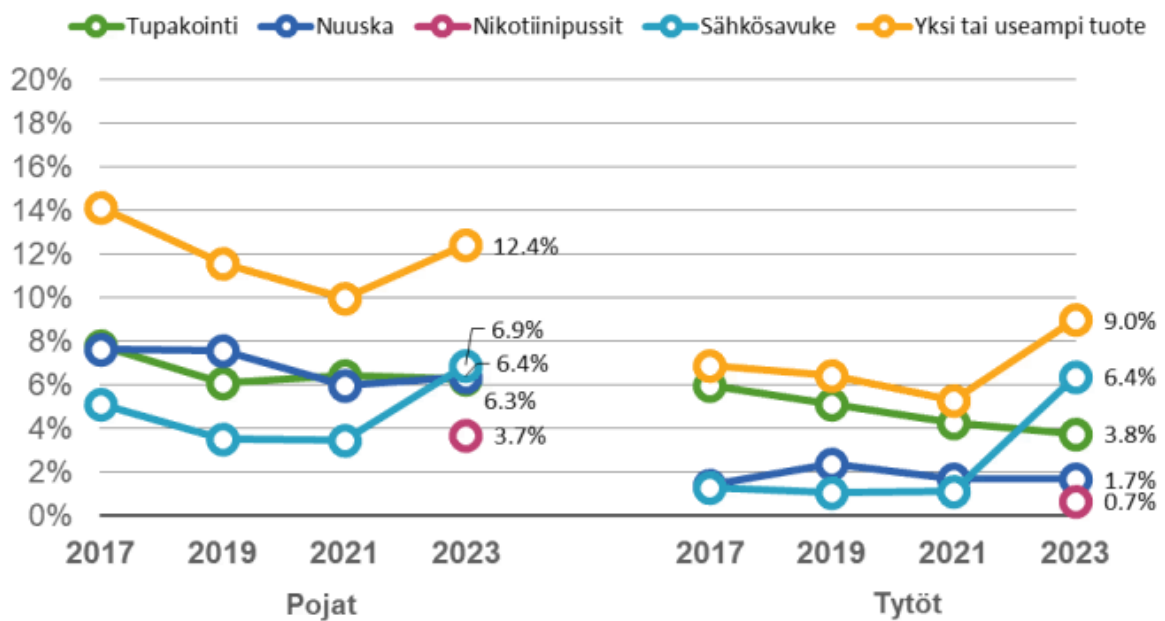
Tässä opinnäytetyössä sähkötupakasta käytetään usein termiä vape.

Kaikkien nikotiinia sisältävien tuotteiden, sekä tupakan vastikkeiden, kuten nuuskan, sähkösavukkeiden ja nikotiinipussien myynti alaikäiselle on kielletty (Tupakkalaki 549/2016 7:53§).

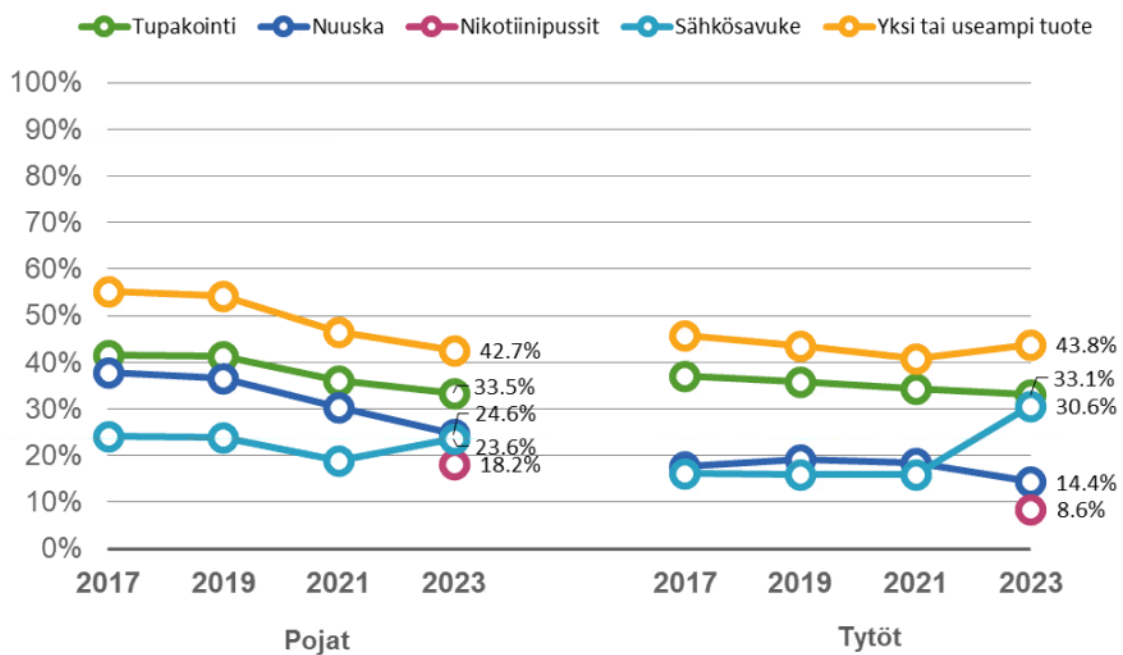
3.3 Nikotiinituotteiden käytön muuttuminen nuorten keskuudessa

Alla olevista, kaavioin avatuista kouluterveyskyselyn tuloksista voidaan nähdä tupakan ja nuuskan käytön pysyneen samassa tai laskeneen maltillisesti vuodesta 2017 sekä yläasteen ylimpien luokkien, kuin lukiolaisten ja ammattikoululaistenkin keskuudessa. Sen sijaan sähkösavukkeen käyttö on lisääntynyt rajusti kaikissa ryhmissä. Nikotiinipussit puolestaan tulivat vertailuun uutena ilmiönä vasta vuonna 2023 (kouluterveyskysely 2023, THL).

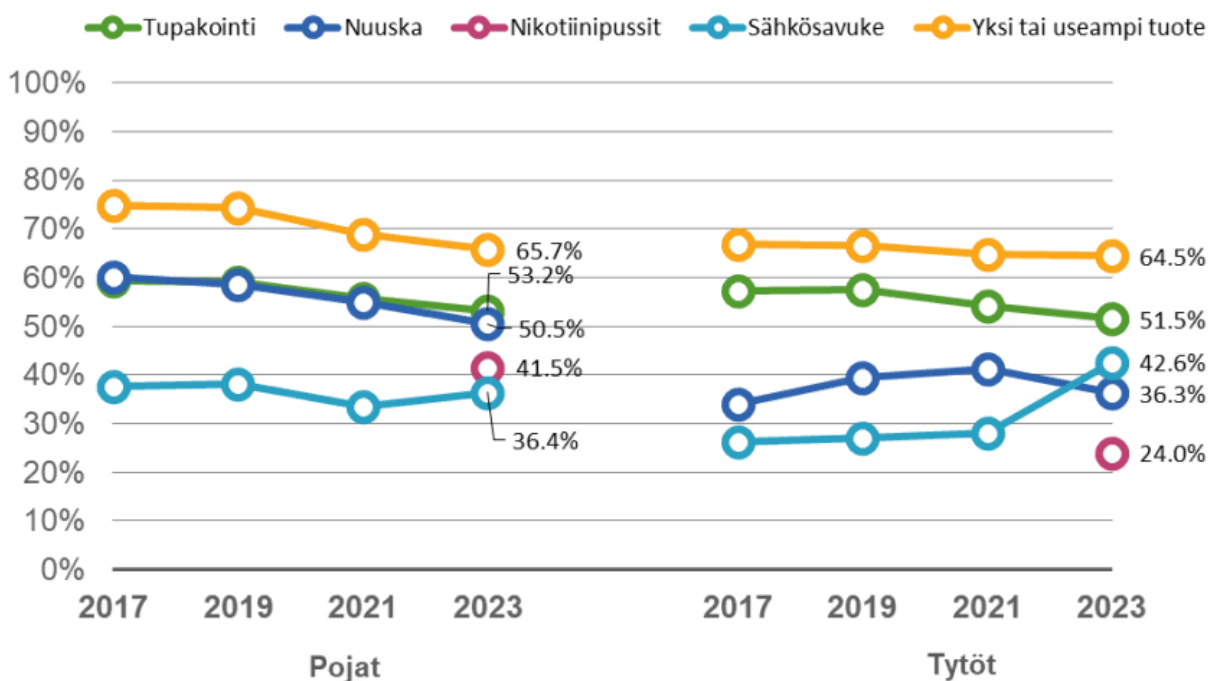
Kaavioista on havaittavissa myös nikotiinituotteiden käytön olevan huomattavasti yleisempää ammatillista oppilaitosta käyvien, kuin lukiossa opiskelevien nuorien keskuudessa (kouluterveyskysely 2023, THL).

KAAVIO 2 Vähintään kerran tupakka- tai nikotiinituotteita käyttäneiden osuudet 8.–9. luokkalaisilla tuotteen ja sukupuolen mukaan, 2017–2023 (kouluterveyskysely 2023, THL).

KAAVIO 3 Vähintään kerran tupakka- tai nikotiinituotteita käyttäneiden osuudet lukiolaisilla tuotteen ja sukupuolen mukaan, 2017–2023 (kouluterveyskysely 2023, THL).

KAAVIO 4 Vähintään kerran tupakka- tai nikotiinituotteita käyttäneiden osuudet ammattikoululaisilla tuotteen ja sukupuolen mukaan, 2017–2023 (kouluterveyskysely 2023, THL).

3.4 Sähkösavukkeet ja nikotiinipussit mediassa

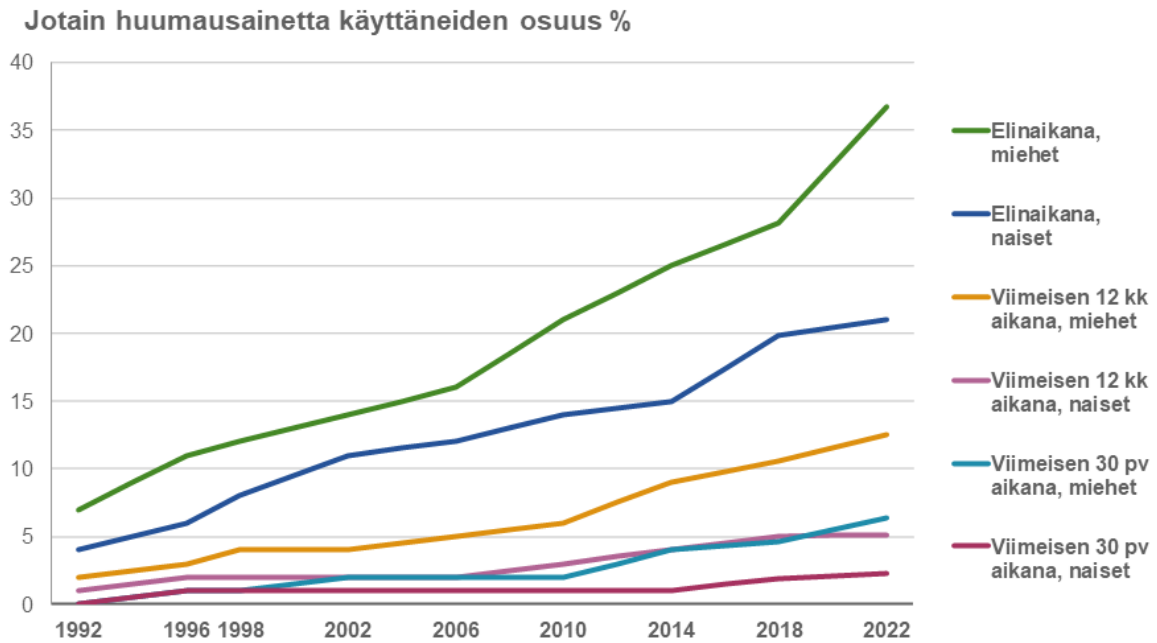
“Vapen suosio yli kolminkertaistui yläkouluissa: rajua kaupankäyntiä ja terveyshaittoja!” (YLE, 2024). Tällaisella otsikolla muun muassa Yle uutisoi yläkouluikäisten sähkötupakoinnista maaliskuussa 2024. Artikkelin mukaan nuorten sähkötupakointi on lisääntynyt runsaasti lyhyessä ja ajassa. Artikkelissa mainitaan myös, että nuoret hankkivat sähkötupakat viestisovellusten keskusteluryhmistä. Tällaisen kaupankäynnin lieveilmiönä mukaan tulee myös velanperintää ja väkivallalla uhkailua (YLE, 2024).

Toisen Yle:n artikkelin mukaan sähkötupakassa on monesti perinteistä tupakkaa suurempia annoksia nikotiinia ja raskasmetalleja. Esimerkiksi sähkötupakan makunesteestä oli Itä-Suomen yliopiston laboratoriossa löydetty 8.6 mg/l lyijyä. Vertailun vuoksi juomavedessä lyijyä saa olla korkeintaan 0.01 mg/l. Lisäksi nesteestä oli löydetty kuparia, sinkkiä sekä höyrytettyä myrkyllistä glyserolia. Tupakoinnin terveyshaitat lisäksi korostuvat nuorten käyttäjien kohdalla Ylen haastatteleman emeritusprofessori Kirsi Vähäkankaan mukaan. (YLE, 2023).

Sähkösavukkeet sekä nikotiinipussit ovat saaneet runsaasti muutakin palstatilaa mediassa lähivuosina. Nikotiinipussit vapautuivat myyntiin kaappoihin keväällä 2023 niitä koskevan lainsäädännön uudistuksen myötä. YLE:n mukaan samaan aikaan tapahtui merkittävää laskua perinteisen nuuskan salakuljetuksen kohdalla (Yle, 2023). Helsingin sanomat puolestaan uutisoi 12.4.2024 julkaisutussa artikkelissa nikotiinipussien käytön nousseen alaikäisten keskuudessa 23 prosenttia kahden vuoden aikana (Helsingin Sanomat, 2024).

3.5 Huumausaineet

THL:n toteuttaman päihdetutkimuksen mukaan huumausaineiden käyttö suomessa on lisääntynyt kiihtyvällä tahdilla tutkimuksen aloitusvuodesta 1992 asti. Alla olevista, vuoden 2022 päihdetutkimuksessa julkaistusta kaavioista näkyy, että vuonna 2022 kyselyyn vastanneista miehistä yli 35 %, ja naisista yli 20 % on käyttänyt jotain huumausainetta elinikänsä aikana. Vastaavat luvut olivat vuonna 1992 molemmissa ryhmissä reilusti pienemmät. Lisäksi käytön lisääntyminen on ollut jatkuvaa, eikä tuloksista ole nähtävissä hiipumista. Pikemminkin päin vastoin.

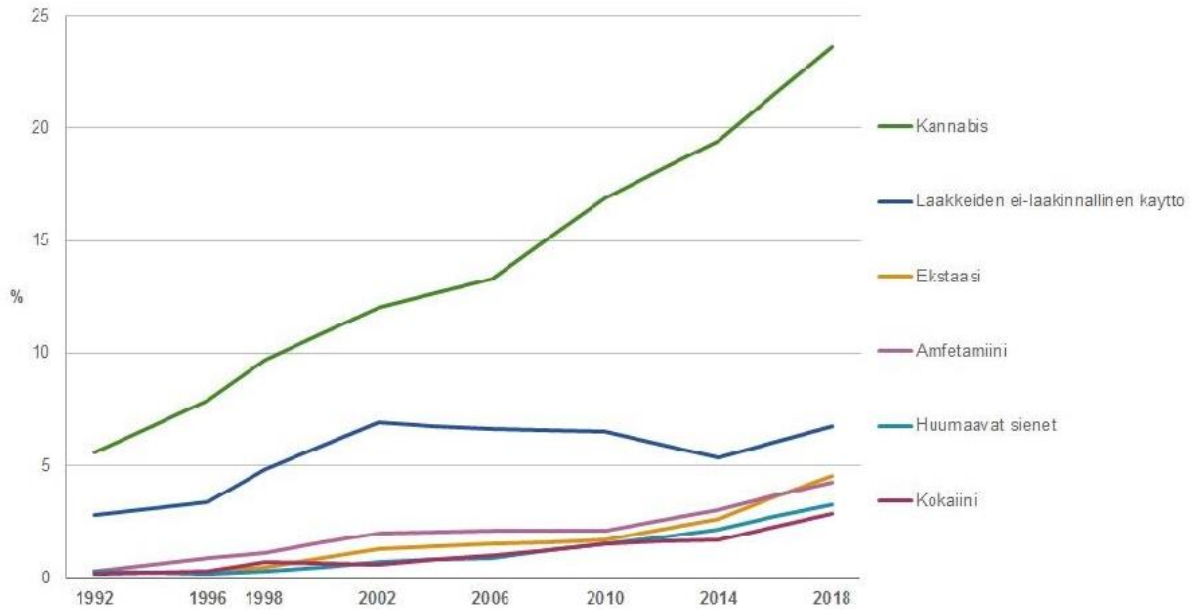
KAAVIO 5 Jotain huumausainetta käyttäneiden osuus väestöstä 1992–2022 (THL päihdetutkimus 2022).

Huumeiden käyttö on erikoistutkija Karoliina Karjalaisen julkaiseman artikkelin mukaan myös yhä näkyvämpää suomessa. Karjalaisen mukaan huumeongelman suureksi kokevien määrä on kääntynyt viime vuosina nousuun, ja vuonna 2022 ongelmaa piti suurena noin kolmasosa väestöstä. Myös suomalaisten asenteet huumausaineiden käyttöä kohtaan ovat lieventyneet päihdetutkimuksen mukaan jo pitkään (Karjalainen, THL 2023).

Asenteiden lieventyminen vaikuttaa etenkin nuoriin. Huumausaineita ja sen ympärillä olevaa kulttuuria jopa ihailaan tietyissä sosiaalisissa piireissä. Tällaista huumeita ihannoivaa kulttuuria tulee vastaan nuorten suosimissa sosiaalisen median palveluissa ja keskusteluissa nuorten kanssa.

Huumeista etenkin kannabiksen kohdalla asenteet ovat muuttuneet lievemmiksi. Cannabis koetaan mietona huumeena ja sen välillä huomataan selvää eroa muihin huumausaineisiin verrattuna. Lisäksi Karjalaisen mukaan myös erilaisten stimulanttien, kuten kokaiinin, amfetamiinin ja ekstaasin kokeilun ja käytön yleistymisen näkyy päihdetutkimuksen tuloksissa (Karjalainen THL 2023).

Eri aineiden elinikäisprevalensseja 1992–2018

KAAVIO 6 Eri huumausaineiden käyttömääriä suomessa 1992–2018 (THL päihdetutkimus 2022).

Kannabis

Kannabiksella tarkoitetaan kannabiskasvin kukintoa, eli marihuanaa ja siitä, sekä kannabiskasvin osista jalostettuja tuotteita, kuten esimerkiksi hasista. Kannabistuotteita käytetään yleisimmin polttamalla niitä joko piipusta tai sätkässä. Kannabista voidaan käyttää myös syömällä, tai höyrystämällä sen kukintoa tarkoitukseen tehdyllä höyrystimellä, eli vaporisaattorilla.

Kannabiksen kohdalla asenteiden lieventyminen näkyy myös siinä, että kansalaisaloite kannabiksen laillistamisen puolesta keräsi sekä vuonna 2019, että vuonna 2023 yli 50 000 allekirjoitusta (Yle, 2023). Myös muualla maailmassa kannabiksen käytön rangaistavuutta on lievennetty. Esimerkiksi Saksa laillisti kannabiksen käytön ja pienten määrien hallussapidon huhtikuussa 2024 voimaan astuneessa laissa (Iltalehti 2024). Aiemmin käyttöä on laillistettu esimerkiksi osassa Yhdysvaltojen osavaltioita, Kanadassa sekä Thaimaassa.

Kannabiksen ympärillä on myös voimakas alakulttuuri, jossa kannabiksen käyttöä ihannoidaan ja sen vaikutusten negatiivisia puolia vähätellään. Kannabista saatetaan pitää joissain piireissä jopa terveystuotteena. Kannabiksen haittavaikutuksiin kuuluu psykomotorisen toimintakyvyn heikkeneminen, muistin heikkeneminen sekä pitkäaikaiskäytön kohdalla hengitysteiden sairaudet, psyykinen riippuvuus ja mahdollisten psykoottisten oireiden paheneminen (Heinälä, 1998).

3.6 Lääkkeiden väärinkäyttö

Päihdetutkimuksen tulosten mukaan kannabiksen jälkeen yleisin trendi huumausaineiden saralla on lääkeaineiden väärinkäyttö (Kaavio 6).

Helsingin huume poliisin rikoskomisario Jari Nikonen kertoo Ylen vuonna 2022 julkaisemassa artikkelissa poliisin törmäävän huume katukaupassa päivittäin Ksalol-merkkiseen alpratsolaamia sisältävään bentsodiatsepiinivalmisteeseen, jota Suomeen usein tuodaan Itä-Euroopasta. Ksalolit tunnetaan kaduilla esimerkiksi "Ioleina", eivätkä ne välttämättä sisällä tuoteselosteessa mainittuja ainesosia, vaan voivat sisältää mitä tahansa (Yle, 2022). Alpratsolaamivalmisteista Suomessa tunnettuja kaupp nimiä on Xanor ja Alprox (Pharmaca Fennica, 2024).

Samassa artikkelissa Irti Huumeista Ry:n toiminnanjohtaja Mirka Vainikka pitää Ksalol-valmisteita matalan kynnyksen päihteenä, sillä ne ovat verrattain edullisia ja niitä on helppo hankkia. Lisäksi aineen tablettimainen muoto tekee käyttötavasta helppoa ja antaa väärän vaikutelman turvallisuudesta. Aine saatetaan kokea ikään kuin lääkkeenä, jolla voidaan hoitaa itseään (Yle, 2022).

Toinen päätään viime vuosina nostanut ilmiö on ADHD:n, eli tarkkaavaisuushäiriön hoitoon tarkoitettujen, laillisten reseptilääkkeiden väärinkäyttö ja eteenpäin myyminen. Tällaisten lääkkeiden kaupp nimiä ovat muun muassa Concerta ja Medikinet ja ne ovat amfetamiinipohjaisia. Aamulehden marraskuussa 2023 julkaiseman artikkelin mukaan esimerkiksi Sisä-Suomen poliisin tietoon tulee vuosittain 20–30 tapausta, jossa nuori on myynyt reseptilääkkeitä kavereilleen. Nuorimmat myyjistä ovat olleet 12-vuotiaita (Aamulehti 2023).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimuksen toteutustavaksi jalostui tutkimussuunnitelmaa tehdessä kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella pyritään yleensä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä tutkimuskohteiden näkökulmasta, näiden kokemuksiin ja ajatuksiin perustuen (Puusa & Juuti, 2020). Laadullisen tutkimuksen aineistonhankintatapoja on esimerkiksi yksilö- tai ryhmähaastattelut, dokumenttiaineistot tai erilaiset havainnointitavat. Näitä aineiston hankintatapoja voidaan myös yhdistellä (Puusa & Juuti, 2020). Aineiston hankintatavaksi tässä tutkimuksessa valikoitui resursoinnin ja vastausten luotettavuuden perusteella yksilöhaastattelut.

Toisena vaihtoehtona pohdin kvantitatiivisiin menetelmiin pohjautuvaa, anonymia, kyselytutkimusta suoraan sijoitetuille nuorille. Tuolloin olisin saanut tietoa suoraan tutkittavan ilmiön alkulähteestä ja tulokset olisivat voineet olla tarkemmat. Lisäksi tulosten analysointi kaavioiden avulla olisi ollut monipuolisempaa, eikä vain yhden tutkijan kooste ja pohdinta haastateltavien ohjaajien omiin kokemuksiin pohjautuvista vastauksista.

Tässä vaihtoehdossa kuitenkin käytössä olevat resurssit olisivat olleet riittämättömät tarpeeksi suuren ja tarpeeksi luotettavan vastausmäärän saamiseksi. Lisäksi olen skeptinen sen suhteen, kuinka rehellisesti tällaiset nuoret olisivat, edes nimettömänä, vastanneet poliisiksi kokemansa tutkijan kysyessä heiltä muun muassa laittomista päihteistä.

4.2 Haastateltavat

Haastateltavaksi valikoitui lastensuojelun laitoksissa työskentelevät ohjaajat, jotka ovat päivittäin tekemisissä nuorten kanssa. Ohjaajia sain tutkimukseeni kahdesta eri yksityisestä lastensuojelun yksiköstä, joissa molemmissa asuu tutkimuksen ikähaarukaan osuvia, 13–17-vuotiaita nuoria. Toinen yksiköistä on myös erikoistunut riippuvuuksilla oirehtivien nuorten hoitoon.

Haastateltavia tässä opinnäytetyössä oli yhteensä kuusi kappaletta. Kaikilla haastateltavilla oli toisistaan hieman poikkeava työkokemus ja koulutus. Myös työtehtävissä oli eroja. Kaikki haastateltavat toimivat kuitenkin pääasiallisesti lastensuojelun yksiköissä ohjaajina. Osa heistä toimii myös nuorten päihdeohjaajina.

Ohjaajana työskennellessään haastateltavat ovat päivittäin tekemisissä tutkimuskohteena olevien nuorten kanssa. Ohjaajat näkevät nuorten hyvät ja huonot päivät, joten he ovat asiantuntijoita nuorten asioiden, kuten myös näiden päihteiden käytön trendien kohdalla.

Ohjaajat pystyvät arvioimaan asiaa myös perheiden ulkopuolisina tahoina, joten he eivät katso nuorten asioita myöskään ruusunpunaisten lasien läpi. Haastatelluista ohjaajista suuri osa tekee myös erilaista työtä päihdeohjauksen kanssa, joten heillä on tuore tietämys ja ammattitaito myös viimeaikaisista päihdemaailman ilmiöistä. Haastateltavat on numeroitu, eikä heidän nimiään tai muita henkilötietojaan ole käsitelty missään vaiheessa tutkimusta tehdessä.

Haastateltava 1

Haastateltava 1 on työskennellyt lastensuojelussa ohjaajana noin 15 vuotta. Haastateltavalla on kokemusta useasta eri lastensuojelun yksiköstä. Haastateltava tekee myös ohjaajana toimimisen lisäksi myös perhekuntoutustyötä.

Haastateltava 2

Haastateltava 2 on koulutukseltaan yhteisöpedagogi. Lisäksi haastateltavalla on päihde- ja mielenterveystyön ammattitutkinto sekä neuropsykiatrisen valmentajan tutkinto. Haastateltava on ollut lastensuojelun yksikössä töissä kolme vuotta ja tekee yksikössä myös työtä päihdeohjaajana.

Haastateltava 3

Haastateltava 3 työskentelee nuorten parissa ohjaajana lastensuojelun erityisyksikössä. Työuraa hänellä on takanaan kolme vuotta.

Haastateltava 4

Haastateltava 4 on koulutukseltaan sosionomi, ja on työskennellyt lastensuojelussa vuodesta 2010. Tällä hetkellä hän toimii päihderiippuvuuksilla oireileville nuorille tarkoitettussa lastensuojelun erityisyksikössä vastaavana hoitajana. Tässä roolissa hän on työskennellyt kolme vuotta. Haastateltavalla on kokemusta myös perhekuntoutuksessa ja perhekodissa työskentelystä.

Haastateltavan työhön kuuluu nuorten ohjaamisen lisäksi muun muassa nuorten päihdekartoitusten tekeminen.

Haastateltava 5

Haastateltava 5 on toiminut lastensuojelussa 25 vuotta. Hän on työskennellyt useissa, eri tason lastensuojelun yksiköissä ja toiminut nykyisessä työssään, päihderiippuvaisten nuorten yksikössä noin vuoden ajan. Lisäksi hän työskentelee kaupungin eri laitoksissa, sekä sosiaalipäivystyksessä. Ohjaamisen lisäksi hän tekee myös perhekuntoutusta ja tehostettua perhetyötä.

Haastateltava 6

Haastateltava 6 omaa kokemusta mielenterveys- ja päihdetyöstä 25 vuoden ajalta. Hän työskentelee tällä hetkellä lastensuojelun riippuvuuksilla oireileville nuorille tarkoitettussa erityisyksikössä nuorten ohjaajana. Lisäksi hän toimii yksikössä nuorten päihdetyöntekijänä.

4.3 Haastattelujen toteutus

Kaikki haastattelut on toteutettu teemahaastatteluna käymällä paikan päällä kummassakin lastensuojelun yksikössä. Haastattelut on suoritettu kasvotusten yksilöhaastatteluna siten, että tilassa on ollut vain tutkija ja haastateltava. Haastattelut seurasivat yhdentoista haastatteluteeman mukaisen kysymyksen ennalta suunniteltua runkoa. Kysymykset on laadittu mahdollisimman tarkan, mutta avoimen näkemyksen saamiseksi haastateltavalta.

Haastateltavilta on kysytty suostumus tutkimukseen osallistumiseen ja heille on kerrottu, ettei heidän henkilötietojansa tulla käsittelemään tutkimuksen missään vaiheessa. Haastattelut kestivät kukin noin kymmenestä kahteen kymmeneen minuuttiin.

Ennen haastattelua tutkimukseen osallistuneisiin yksiköihin on lähetetty haastatteluteemat, tutkimussuunnitelma sekä saatekirje.

Kaikki haastattelut on äänitetty haastattelutilanteen aikana, jonka jälkeen äänitykset on litteroitu jälkikäteen. Litteroinnit on tehnyt tutkija itse. Litteroinnit on tehty mahdollisimman tarkasti keskustelua mukaillen, jotta haastattelutilanne saadaan tuotua paperille mahdollisimman autenttisenä. Selkeyden vuoksi joitain täytesanoja on jätetty litteroinneista pois. Myös puheenvuorojen aikaleimat on jätetty pois.

4.4 Haastattelujen tulosten vertailu ja kategorisointi

Varsinaiset tutkimuksen tulokset on saatu vertaamalla ja tulkitsemalla litteroituja haastatteluja. Tutkimuskysymykseen on etsitty vastausta jaottelemalla päihteiden käytön trendit eri pääkategorioihin. Tämän jälkeen kustakin haastattelusta on poimittu haastateltavien kutakin kategoriaa koskevat näkemykset. Näitä näkemyksiä on vertailtu keskenään ja niistä on pyritty löytämään mahdollisimman kattava vastaus tutkimuskysymykseen kunkin kategorian kohdalla. Vastauksissa esiintyneisiin ristiriitaisuuksiin on pyritty löytämään selittävä tekijä.

Vertailun jälkeen vastauksia on pohdittu omassa luvussaan kattavasti tutkijan omiin näkemyksiin, aihetta koskevaan uutisointiin sekä aiempaan tutkittuun tietoon aiheesta verraten. Myös tutkimuksen ja siinä käytettyjen lähteiden luotettavuutta sekä tutkijan omaa oppimiskäyrää on pyritty analysoimaan.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Esiin nousseet ilmiöt kategorisoituna

Haastatteluissa esiin nousseet ilmiöt on jaoteltu ilmiöittäin viiteen numeroituun pääkategoriaan: nikotiini tuotteisiin, alkoholiin, kannabikseen, muihin huumausaineisiin ja lääkkeiden väärinkäyttöön. Haastateltavilta kysyttiin kunkin kategorian kohdalla sitä, että näyttäytyykö kyseinen ilmiö heille heidän yksikössään, tai sijoitettujen nuorten kohdalla yleisesti. Haastateltavat saivat kertoa avoimesti oman näkemyksensä kustakin kategoriasta.

Lisäksi haastateltavilta on kysytty heidän näkemyksiään siitä, miten ilmiöihin nuorten päihteiden käytön kohdalla voitaisiin parhaiten puuttua joko yleisellä tasolla tai poliisin puolelta.

5.2 1. Nikotiinituotteet

Nikotiinituotteiden osalta haastateltavilta kysyttiin sitä, mitkä tuotteet näyttäytyvät tällä hetkellä eniten. Lisäksi kysyttiin, onko nikotiinituotteiden käytön osalta tapahtunut jonkin näköistä muutosta viime aikoina.

Kaikki haastateltavat nostivat esiin näkyvimpänä uutena ilmiönä nikotiinipussit. Haastateltavat 2 ja 3 kokivat että käytetyin tupakkatuote olisi nuuska, ja että sen käyttö olisi lisääntynyt perinteiseen tupakointiin verrattuna. Haastateltavat 1 ja 3 puolestaan kertoivat, että nuuskaa olisi korvaamassa parasta aikaa nopeasti yleistyvät nikotiinipussit.

Haastateltavat 4,5 ja 6 kokivat ettei tupakointitavoissa ole tapahtunut juurikaan muutosta heidän yksikkönsä osalta. Haastateltava 4:n mukaan lähes kaikki yksikön nuorista joko polttaa tupakkaa tai käyttää nuuskaa. Haastateltava mainitsi törmänneensä tutkimukseen, jonka mukaan ainoat sosiaaliluokat, joissa tupakointi ei ole vähentynyt viime aikoina on sijoitetut nuoret ja ammattikoulua käyvät pojat.

Perinteisen tupakan kohdalla haastateltavat eivät siis ole havainneet suurta muutosta. Tupakoinnin koettiin pysyneen samalla tasolla, tai vähentyneen vain hieman. Sen sijaan pitkään lastensuojelun eri yksiköissä työskennellyt haastateltava 1 koki, että hänen aloittaessaan ei esiintynyt juuri muita nikotiinituotteita, kun tupakkaa. Hänen mukaansa myös tuolloin suhtautuminen tupakointiin oli yksiköissä sallivampaa.

Kaikki haastateltavat mainitsivat uutena tulokkaana myös sähkötupakan, eli vapen. Haastateltava 2 koki, että vape olisi ollut lyhyen ajan muoti-ilmiö, ja sen käyttö olisi jo kääntynyt laskuun. Haastateltavat 1 ja 2 toivat myös esiin, että vape tuntui olevan enemmän nuorempien, lähempänä 13-vuotta olevien lasten suosiossa. Heidän mukaansa yksikön vanhemmat asukkaat polttavat

enemmän perinteistä tupakkaa ja käyttävät nuuskaa tai nikotiinipusseja. Syitä tälle haastateltavat arvelivat olevan esimerkiksi siinä, että nuoremmat lapset kokevat, ettei sähkötupakasta jää niin helposti kiinni. Päihdeyksikössä työskentelevät haastateltavat 4,5 ja 6 pitivät sähkötupakan esiintymistä vähäisenä. Haastateltava 4 oli havainnut pientä nousua aivan viime aikoina. Hän koki kuitenkin ongelman vielä varsin pienenä yksikön mittapuulla.

Haastateltava 3 oli huomionnut sähkötupakassa kasvaneen turvallisuusriskin. Hän kertoi nuorten virittelevän omia latausjärjestelmiä, jotka saattoivat syttyä palamaan. Haastateltavan mukaan yksikössä oli esiintynyt jo vaaratilanteita itse tehtyjen lataustelakoiden kanssa ja ohjaajat joutuvat olemaan erityisen tarkkana ongelman kanssa.

5.3 2. Alkoholi

Alkoholin kohdalla haastateltavilta kysyttiin, onko alkoholin käytössä tapahtunut yleisesti muutosta sijoitettujen nuorten osalta viime vuosina. Nikotiinituotteiden ohella kaikki haastateltavat mainitsivat alkoholin käytetyimpänä päihteenä.

Alkoholin kohdalla koettiin, että muutosta aiempaan ei juurikaan ole näkynyt, vaan alkoholin asema on pysynyt tasaisena sijoitettujen nuorten keskuudessa. Haastateltavat 2 ja 3 kokivat kuitenkin alkoholinkäytön laskeneen hieman ja käytön vaihtuneen enemmän huumeisiin. Haastateltava 5 puolestaan oli havainnut, että kerralla käytetyt määrät alkoholia käyttävien nuorten kohdalla olivat kasvaneet. Hänen mukaansa osa nuorista saattaa nauttia todella runsaita määriä kerralla.

Haastateltava 4 mainitsi myös, että lähes kaikilla muitakin päihteitä käyttävillä oli myös alkoholin käyttöä. Hän kertoi myös käytön olevan lähes poikkeuksetta humalanhakuista.

5.4 3. Kannabis

Kannabiksesta haastateltavilta kysyttiin, onko kannabiksen käytössä nuorilla tapahtunut muutosta. Lisäksi kysyttiin, millaista sijoitettujen nuorten suhtautuminen kannabikseen on tänä päivänä.

Haastateltavat 4, 5 ja 6 kertoivat kaikki kannabiksen käytön olevan yleistyneen ja olevan runsasta heidän yksikkönsä nuorten kohdalla. Kaikki heistä kertoivat esimerkiksi, että tällä hetkellä asuvista nuorista kaikilla oli taustalla ainakin kannabiskokeiluja. Myös haastateltavat 1 ja 3 näkivät käytön kasvaneen merkittävästi ja kannabiksen nousseen ikään kuin alkoholin rinnalle.

Haastateltava 2 puolestaan koki, että suhtautuminen kannabikseen ei ole radikaalisti muuttunut viime aikoina. Haastateltava oli jopa havainnut pientä laskua käytössä pidemmällä aikavälillä. Hänen mukaansa myös kannabiskulttuuria ja sen käyttöön liittyvien termien esiintymistä ei enää ollut nähtävissä samaan tapaan.

Yleisen suhtautumisen osalta haastateltavat 1 ja 3 nostivat esiin, että joidenkin nuorien kohdalla esiintyy kannabiksen ja siihen liittyvän kulttuurin ihannoitua. Nämä nuoret esimerkiksi saattavat piirrellä kannabiskasvin lehden kuvia. Haastateltava 3 oli havainnut myös sen, että joillain nuorilla esiintyy sellaisen alamaailman, johon liittyy kannabis vahvasti, ihailua.

Haastateltavat 4, 5 ja 6 kertoivat kaikki myös havainneensa selkeää muutosta nuorten asenteessa kannabista kohtaan. Haastateltavat kertoivat suhtautumisen olevan sallivampaa ja positiivisempaa kuin ennen. Haastateltava 4 kertoi havainneensa, että nuorten suosimissa medioissa, musiikissa ja esimerkiksi televisio-ohjelmissa näkyy sallivammaksi muuttunut asenne kannabikseen, joka tarttuu myös nuoriin. Haastateltava 5 arvioi internetin myötä parantuneen saatavuuden räjäyttäneen kannabiksen suosion kasvuun.

5.5 4. Muut huumausaineet

Muiden huumausaineiden kohdalla kysyttiin sitä, esiintyykö sijoitetuilla nuorilla muiden huumeiden, kuin kannabiksen käyttöä ohjaajien näkökulmasta. Tavallisessa lastensuojelun erityisyksikössä työskentelevät haastateltavat 1, 2 ja 3 kertoivat kaikki, että he eivät törmää kovinkaan usein kannabista kovempiin huumausaineisiin yksikössään asuvien nuorten kohdalla. He kuitenkin kertoivat, että mikäli nuorilla esiintyy kovien huumausaineiden käyttöä, nämä siirtyvä nopeasti päihderiippuvaisiin nuoriin erikoistuneisiin yksiköihin.

Haastateltavat 1 ja 2 kertoivat, että heilläkin on ollut kuitenkin välillä nuoria, joilla on esiintynyt esimerkiksi amfetamiinin käyttöä. Haastateltava 2 kertoi myös havainneensa, että kovien huumeiden käyttöä vähätellään nykyään enemmän nuorten keskuudessa, eikä niitä nähdä enää niin vaarallisena. Haastateltava 3 puolestaan oli huomannut myös, että osa nuorista kuitenkin katsoo kovempia huumeita pahalla.

Haastateltavat 4, 5 ja 6, jotka työskentelevät päihdeyksikössä nostivat kaikki ensimmäisenä aiheesta kysyttäessä esiin suurimpana ongelmana Subutexin. Subutex on yleisin kauppanimi alun perin opioidiriippuvaisten korvaushoitolääkkeeksi tarkoitetuille buprenorfiini-valmisteille. Lääke on alun perin tarkoitettu käytettäväksi suun kautta, mutta sitä voidaan käyttää myös nuuskaamalla tai suonensisäisesti, jolloin se muuttuu huumausaineeksi (Pharmaca Fennia, 2024). Subutexia käsitelään tässä tutkimuksessa sen käytön yleisyyden ja käyttötapojen vuoksi huumausaineena.

Haastateltavat 4 ja 6 kertoivat törmäävänsä aina silloin tällöin myös nuoren amfetamiinin käyttöön. Haastateltava 4 kuitenkin lisäsi, että ei ollut havainnut sitä pitkään aikaan. Hän kertoi myös joskus törmänneensä myös muihin huumeisiin, kuten LSD:hen tai ekstaasiin, mutta piti näitä harvinaisina. Haastateltavat 2 ja 4 kokivat myös nuorten asenteiden lieventyneen kovien huumeiden kohdalla.

Yhtenä ongelmana haastateltavat 2, 4,5 ja 6 nostivat esiin huumeiden saatavuuden. Näistä kaikki kertoivat nuorten osaavan ostaa eri viestintäsovellusten tai internetin kautta kaikkia mahdollisia aineita jopa suoraan kotiovelle tuotuna. Haastateltavat 4 ja 6 kertoivat, että myös lastensuojelun yksikköön oli yritetty tilata huumeita.

5.6 5. Lääkkeiden väärinkäyttö

Lääkkeiden väärinkäytöstä haastateltavat 1 ja 2 nostivat kannabiksen ja alkoholin jälkeen merkittävimpänä päihteenä rauhoittavien lääkkeiden, erityisesti bentsodiatsepiinien käytön. Molemmat haastateltavat mainitsivat esimerkkinä juuri Ksalol-valmisteet. Haastateltava 3 mainitsi yleisesti, että yksikössä oli joskus esiintynyt pääasiassa keskushermostoon vaikuttavien, eli niin kutsuttujen PKV-lääkkeiden käyttöä. Bentsodiatsepiinit tai voimakkaat kipulääkkeet, kuten opiaatit voidaan jaotella tällaisiksi lääkkeiksi (Repola 2023).

Päihdeyksikön haastateltavat 4,5 ja 6 olivat kaikki havainneet nuorilla lääkkeiden väärinkäyttöä. Yleisimpinä lääkkeinä he olivat havainneet bentsodiatsepiinivalmisteet, joista kaikki mainitsivat Ksalol- tai Xanor-nimillä myytävät pillerit.

Haastateltava 4 koki, että perinteisen alkoholinkäytön rinnalla osa nuorista käyttää viikonloppuisin myös näitä lääkkeitä.

Haastateltavilta kysyttiin myös, että ovatko he havainneet nuorille määrättyjen ADHD-lääkkeiden myymistä tai väärinkäyttöä. Haastateltavat 1, 2 ja 3 kokivat kuitenkin kaikki, että heidän yksikössään lääkkeiden väärinkäyttöä ei esiintynyt erityisen paljon. Tähän he mainitsivat syyksi, että tällaisia lääkkeitä väärin käyttävät nuoret siirtyvät nopeasti toiseen, esimerkiksi riippuvuudella oireileviin nuoriin erikoistuneeseen yksikköön. Haastateltavat kertoivat myös, että nuorille määrätyn lääkehoidon toteutus oli yksikössä tarkkaa ja hyvin kontrolloitua, joten väärinkäyttöä on pystytty ehkäisemään. Haastateltava 1 mainitsi myös, että nuorten mielenterveystyön kohdalla lääkkeiden määräminen on vähentynyt ja lääkehoidon tilalle on tullut muita hoitomuotoja. Tämä koettiin hyvänä suuntana.

Myös riippuvuuksilla oireilevien nuorten ohjaukseen erikoistuneen yksikön haastateltavat kokivat, että lääkkeen anto yksikössä on niin tarkkaa, että riski väärinkäytöksille on saatu minimoitua. Heidän mukaansa kuitenkin osa nuorista oli saattanut ostaa lääkkeitä katukaupasta ja haastateltavat 4 ja 6 pitivät esimerkiksi Elvanse, Concerta ja Medikinet - nimillä kaupattavia ADHD-läkkeitä todella suosittuna kauppatavarana nuorten keskuudessa.

5.7 Keinoja puuttua nuorten päihteidenkäyttöön

Haastattelun lopulla kultakin haastateltavalta kysyttiin, millä keinoin heidän mielestään nuorten päihteiden käyttöön pystyisi parhaiten puuttumaan. Haastateltavista kaikki nostivat ennalta estävän työn merkittävimpänä seikkana puuttumiselle.

Konkreettisia ennalta estävän työn tekoja kysyttäessä, kokivat haastateltavat mahdollisimman avoimen, hyvin suunnitellun päihdevalistuksen ja viranomaisten toimivan, matalan kynnyksen yhteistyön merkittävänä. Esimerkiksi haastateltava 1 oli havainnut, että nuorten tietämys päihteistä ja niiden haitoista on yleisellä tasolla heikko.

Haastateltava 2 koki resurssien olevan riittämättömät laadukkaalle ennalta estävälle työlle. Haastateltavan mukaan ennalta estävä työ tulisi saada suunnattua sellaiseksi, että siitä olisi vaikutusta nuorille. Hänen mukaansa esimerkiksi joidenkin päihdevalistusta kouluissa antavien kokemusasiantuntijoiden kertomukset saattavat jopa innostaa nuoria kokeilemaan päihteitä.

Myös nuorille suunnattujen mielenterveyspalvelujen laadukas tuottaminen koettiin tärkeänä. Haastateltavien mukaan tulisi löytää keinoja, jolla ongelmien juurisyihin ja syihin nuorten päihteidenkäytön taustalla voisi puuttua. Haastateltava 4 kaipasi enemmän kovia päihdepalveluita, kuten katko-paikkoja nuorille. Hänen mukaansa vahvasti riippuvaisella nuorella ei ole nyt mahdollisuutta saada riittävää pysäytystä käyttöön. Haastateltava 6 koki ettei päihdeyksikössä ole riittävästi keinoja käytön pysäyttämiseksi. Esimerkiksi tarkastusten ja rajoituspäätösten tekeminen oli riittämättömällä tasolla niiden vaatiman byrokratian vuoksi.

Näiden lisäksi nostettiin esiin, että viranomaisten, ja muiden toimijoiden yhteistyöverkostossa tulisi tietää paremmin kunkin toimijan roolit ja se, millaisia lastensuojelun erityisyksiköt ovat. Koettiin, että esimerkiksi poliisin, mielenterveyspalveluiden ja sairaanhoidon tulisi tutustua toisten toimintaan enemmän. Yhteistyön koettiin kuitenkin olevan pääasiassa hyvällä tasolla.

Poliisin Ankkuritiimi sen sijaan näyttäytyi haastateltaville ristiriitaisesti. Haastateltava 1 koki yhteistyön Ankkuritiimin kanssa olevan hyvällä tasolla, mutta haastateltavat 4 ja 6 esimerkiksi kertoivat Ankkuritiimin tavoittamisen olevan nykyään haastavaa, eikä palvelua enää juurikaan saanut. Lähikohtaisesti he kokivat aikaisella nuoren puhutuksella poliisin ja Ankkuritiimin puolelta olevan positiivista vaikutusta nuorten päihdekokeilujen katkaisemiseksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Tutkijan ajatuksia tuloksista

Tutkimusta tehdessäni pääsin tutustumaan tutkittavaan aiheeseen varsin kattavasti tietoa etsiesäni ja asiantuntijoiden kanssa keskustellessani. Haastateltavien lisäksi keskustelin aiheesta myös muiden tahojen kanssa, joita aihe koskettaa tai kiinnostaa. Keskustelin aiheesta paljon muun muassa Itä-Suomen poliisilaitoksen Ankkuritiimin työntekijöiden, muiden poliisin tutkijoiden sekä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Työtä tehdessäni keskustelin myös kauppakeskuksen järjestyksenvalvojana, hätäkeskuspäivystäjänä sekä sairaanhoitajana työskentelevien ystäväieni kanssa, jotka ovat työssään tekemisissä paljon samanlaisten teemojen kanssa.

Olisin halunnut saada työhöni kuuluviin myös varsinaisen tutkimuksen kohderyhmän, eli sijoitettujen nuorten äänen, mutta kuten jo aiemmin tekstissäni avasin, ei tämä resurssit huomioiden ollut mahdollista.

Huomasin työtä tehdessäni ennakkokäsitysteni aiheesta olevan varsin realistiset. Käsitkseni tämän hetken suosituista trendeistä päihteiden saralla vertautuivat hyvin aiheesta löytämäni tietoon ja haastattelujen tuloksiin. Samat aineet, mitkä näkyvät trendinä ulospäin koko kansan keskuudessa, näkyvät korostetusti myös sijoitetuilla nuorilla.

Keskusteluissa nousi myös esiin, miten jotkut nuoret ihannoivat alamaailmaa ja sen mukana tulevaa päihdekulttuuria. Vaikutteita otetaan sosiaalisen median maailmasta ja somessa esiin nousevista ilmiöistä ja trendeistä. Tästä voidaan pitää hyvänä esimerkkinä vahvasti esillä ollutta roadman-alakulttuuria, johon assosioituu vahvasti päihteet ja rahan tekeminen niitä myymällä, ryöstöt sekä teräaseen kantaminen mukana.

Nikotiinituotteet

Huomasin käsitykseni nikotiinituotteista olevan enimmäkseen ajan tasalla. Nikotiinipussit ja sähkö tupakka näyttäytyvät sijoitetuilla nuorilla uusimpana muoti-ilmiönä. Nuorten on helppo hankkia näitä ja niiden käyttö on huomaamatonta. Vape on tullut nuorten suosioon parin viimeisen vuoden aikana ja nikotiinipussit viimeisen vuoden ajalla. Nikotiinipussien kohdalla aikajana osuu hyvin yhteen keväällä 2023 tapahtuneen nikotiinipussien myynnin vapauttamisen kanssa.

Sähkö tupakan kohdalla minut yllättämään, että ainakin sijoitettujen nuorten kohdalla sen koettiin olevan enemmän nuorempien, lähellä kolmeatoista ikävuotta olevien lasten suosiossa. Vanhempien lasten koettiin käyttävän enemmän tupakkaa ja nuuskaa. Ymmärrän tämän hyvin, sillä nuoremmat eivät välttämättä tiedosta tuntemattomien kemikaalien höyryttämisen haittavaikutuksia, vaan saattavat sortua helpommin värikkäästi pakattujen tuotteiden ja hyvänmakuisten höyrypilvien uhriksi.

Perinteisen tupakoinnin kohdalla tilanteen koettiin pysyneen samana tai vähentyneen vain hieman. Tämä oli minusta myös hieman yllättävää, sillä omat havaintoni ovat olleet, että koko kansan keskuudessa tupakointi on vähentynyt viimeisen vuosikymmenen aikana hyvinkin rajusti. Sen sijaan nuuska sekä nikotiinipussit koettiin hyvin yleisenä, ja tämä vastasi hyvin omia havaintojani, sekä aiheesta tilastoitua dataa.

Alkoholi ja kannabis

Alkoholi koettiin edelleen merkittävimpänä pään sekoittajana sijoitettujen nuorten keskuudessa. Saatavuus ja suomalaiset perinteet päihteiden saralla huomioon ottaen en pitänyt tätä kovinkaan yllättävänä. Uutisoinnissa esillä ollut nuorten raittiuden suosio ei sen sijaan juuri näyttäytynyt sijoitettujen nuorten kohdalla. Alkoholin käytön koettiin vähentyneen vain hiukan tai pysyneen lähestulkoon samalla tasolla kuin aikaisemmin, eikä asenteessa nähty juurikaan muutosta. Esiin nousi myös sellainen seikka, että muita päihteitä käyttävällä nuorella on taustalla myös aina alkoholin käyttöä.

Lisäksi havaitsin, että lähes kaikki haastateltavat mainitsivat kannabiksen samalla, ikään kuin alkoholin kanssa yhdessä. Haastateltavista kaikki kokivat kannabiksen käytön olevan varsin yleistä ja myös THL:n pitkään jatkuneet tutkimukset osoittavat sen suosion suuren nousun viime vuosikymmenillä. Esimerkiksi päihteillä oirehtivien nuorten yksikössä haastateltavat kertoivat, että heidän yksikössään nuorilla on lähes kaikilla taustallaan vähintään kannabiskokeiluja.

Myös suhtautumisessa kannabikseen on havaittavissa selkeää vapautumista. Kannabis niputetaan mieluummin samaan kategoriaan alkoholin kanssa, kuin huumausaineeksi. Kannabiksen ja muiden huumausaineiden välille puolestaan vedetään jopa entistä enemmän rajaa.

Tämä asenteen muutos näkyy myös uutisoinnissa sekä kannabiksen laillistamisena ja dekriminialisoinnina ympäri maailmaa. Näen tämän itse hieman kaksiteräisenä miekkana. Kannabiksen haittoja, varsinkaan pitkäaikaisessa käytössä, ei pidä vähätellä, mutta toisaalta tämä asenteen muutos saattaa heikentää sen vakiintunutta asemaa niin sanottuna porttihuumeena. Ehkä kannabiksesta ei siirrytäkään enää yhtä helposti muiden, kovempien aineiden pariin. Tässä on kuitenkin riskit sille, että kannabiksesta aiheutuvat haitat terveydelle ja yhteiskunnalle räjähtävät nousuun. Myös yleinen päihdemyönteisyys voi johtaa tiettyjä ihmisryhmiä kokeilemaan herkemmin myös muita aineita.

Huumeet ja lääkkeiden väärinkäyttö

Kannabiksen lisäksi myös muiden huumeiden ja lääkkeiden käytössä nähtiin muutosta. Päihdeyksikössä työskentelevät ohjaajat mainitsivat kaikki esimerkiksi Subutexin lähes välittömästi, kun kysyttiin suosituimmista päihteistä. Amfetamiinin käyttöä nuorilla oli myös havaittu, mutta tämän katsottiin olevan kuitenkin satunnaisempaa. Muitakin huumeita oli tavattu, mutta nämä olivat harvinaisempia.

Lääkkeiden väärinkäytön saralla ennakkokäsitysteni mukaisesti suurimpana ongelmana nähtiin bentsodiatsepiinivalmisteet ja erityisesti kadulta hankitut Ksalolit. Näiden käyttöä oli esiintynyt molemmassa yksiköissä. ADHD-lääkkeistä kysyttäessä kaikki haastateltavista kokivat, että lääkkeen antaminen lastensuojelun yksiköissä tehdään niin tarkasti, että sijaa väärinkäytökselle ei jää. Tällaiset lääkkeet kyllä koettiin erittäin suostutuiksi nuorten päihdemaailmassa ja nuorten oli havaittu hankkineen niitä jossain määrin katukaupasta.

Asenteiden kohdalla haastateltavilla oli hieman risteävät näkemykset. Osa haastatelluista oli havainnut negatiivista suhtautumista kovempia huumeita kohtaan ja ikään kuin tiukempaa rajanvetoa kannabiksen ja muiden aineiden välille, kun taas osa koki asenteiden muuttuneen sallivammaksi koviakin huumeita kohtaan ja niiden haittoja vähäteltiin.

Saatavuuden osalta mainittiin, että nuoret osaavat nykyään ostaa eri viestisovelluksista tai internetin kautta todella helposti mitä tahansa huumeaineita. Lisäksi nuorten suosimissa medioissa näkyy aiempaa salliva suhtautuminen kaikkiin huumeisiin.

6.2 Tutkimuksen toteutus ja luotettavuus

Tämä tutkimus on toteutettu Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyönä yhden, aiheesta kiinnostuneen oppilaan toimesta. Tutkimuksella saatujen tulosten luotettavuutta ja yleistettävyyttä pohtiessa on hyvä pitää tämä realiteetti mielessä.

Kuten jo aiemmissa, tutkimuksen toteutusta koskevissa kappaleissa toin esiin, oli alkuperäinen suunnitelma toteuttaa kvantitatiivinen tutkimus tekemällä sijoitetuille nuorille anonyymi kyselylomake, jossa kysyttäisiin näitä samoja teemoja tarkemmilla kysymyksillä. Kyselyä olisi levitetty laajasti Kuopion tai koko Itä-Suomen alueen lastensuojelun yksiköihin. Tämän toteuttaminen aikataulu ja resurssit huomioiden olisi kuitenkin ollut haastavaa. Lisäksi olisi ollut epävarmaa, olisiko tällaisilta nuorilta olisi saatu rehellisiä vastauksia päihteiden käytöstä, kun otetaan huomioon, että he varmasti kokevat tutkimuksen toteuttajan myös poliisina.

Toteutunutta toteutustapaa, eli kvalitatiivista teemahaastattelua pidän itse kuitenkin riittävän luotettavana. Haastatelluilla ohjaajilla on laajasti näkemystä ja kokemusta aiheesta, ja he ovat sijoitetujen nuorten kanssa tekemisissä päivittäin. Ohjaajat näkevät ja elävät näiden nuorten arkea niin hyvinä, kuin huonoinakin päivinä ja uskon heillä olevan erittäin realistinen kuva nuorten elämästä ja trendeistä myös päihteiden osalta.

Haastateltavia sain työhöni yhteensä kuusi kappaletta, ja he työskentelevät kahdessa eri yksityisessä lastensuojelun erityisyksikössä. Enemmänkin halukkaita olisi löytynyt, mutta litterointeihin käytetty aika ja haastattelujen tulosten vertaaminen toisiinsa olisi resurssien kannalta muodostunut liian haastavaksi. Huomasin jo nyt, kuuden avoimen haastattelun kohdalla, kompastelevani paikoitellen vertailujen kanssa.

Tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten tarkkuutta olisi toki parantanut, mikäli haastateltavia olisi ollut useampi ja mukaan olisi otettu haastateltavia myös useammasta erilaisesta lastensuojelun yksiköstä. Jälleen realiteetit huomioiden, olisi kuitenkin useamman, näin avoimella keskustelulla toteutetun haastattelun vertaaminen keskenään mennyt jopa jo sekavaksi.

Sen sijaan kolmannessa, vaikkapa sitten Pohjois-Savon hyvinvointialueen ylläpitämässä lastensuojelun vastaanotto- ja arviointiyksikössä käyminen olisi ollut toteutettavissa ja antanut pienellä työmäärällä vielä yhden näkökulman lisää kattavamman kokonaiskuvan saamiseksi.

Koen kuitenkin haastateltavien määrän tämän opinnäytetyön tarpeisiin riittävänä. Tarkoitus ei lopullisessa työssä ole ollut saada tarkkaa, tilastoitavaa ja vertailukelpoista dataa, joka voidaan muuttaa numeroiksi, vaan pikemminkin tehdä yleisesti pätevä tilannekatsaus tämänhetkiseen tilanteeseen runsaasti tutkitun ja tilastoidun aiheen tiimoilta.

Tutkimuksen teoriapohjan olen pyrkinyt pitämään varsin selkeänä ja ytimekkäänä. Olen avannut ainoastaan keskeisimmät käytetyt termit ja pohjustanut tätä työtä kevyesti aiempia tutkimuksia pintapuolisesti tarkastelemalla. Kattavia tilastoja ja dataa aiheesta löytyy valtavasti, joten tarkemmista tieteellisistä faktoista ja aiheen ympärillä pyörivistä termeistä kiinnostunut, valveutunut lukija, löytää kyllä tiedon alkulähteille itsenäisesti tai tämän opinnäytetyön lähdeluetteloa apunaan käyttäen.

Iso osa lähteistä on THL:n, eli Terveystieteiden tutkimuskeskuksen toteuttamista jatkuvista seuranta- ja tutkimuksista. Tällaiset tutkimukset ovat luotettavia, mutta ne voivat antaa myös melko yksipuolisen kuvan aiheesta ilman syvällisempää pohdintaa.

Keskustelin tutkimusluvasta haastatteluun osallistuneiden yksiköiden johdon kanssa ja tulimme siihen tulokseen, että koska nuoria ei haastatella, eikä ohjaajien minkäänlaisia henkilötietoja käsitellä tutkimuksen missään vaiheessa, ei tutkimuslupaa tarvita. Ohjaajat ovat kaikki olleet vapaaehtoisia. En koe, että ohjaajien henkilötietojen tai yksiköiden nimien julkaisu toisi tutkimukselle lisäarvoa tai lisääisi sen luotettavuutta. Aihe on kuitenkin herkkä ja henkilökohtainen ja haastateltavat saattavat olla tunnistettavissa heidän esittelyteksteistään tai vastauksistaan.

Haastatteluissa esiin tulleet mielipiteet ja näkemykset ovat haastateltavien omia, eivätkä ne välttämättä edusta yksikön virallista kantaa.

6.3 Jatkotutkimuksen mahdollisuudet

Tutkimuskysymyksiini vastauksia kalastellessani minulla heräsi myös runsaasti lisää kysymyksiä. Näkisinkin, että aihetta olisi tärkeä tutkia lisää. Minua jäi askarruttamaan esimerkiksi se, miten sijoitettujen nuorten päihteiden käyttö vertautuu muihin saman ikäisiin, kotona asuviin nuoriin? Käytävätkö sijoitetut nuoret todella muita enemmän päihteitä? Yksi mahdollinen tutkimuskysymys olisi myös se, mistä nuoret saavat vaikutteet päihdetrendeissä ja mistä nuoret nykyään hankkivat päihteet. Ohjaajista moni nosti esiin, että nuorten on nykyään todella helppo hankkia mitä tahansa aineita mihin vaan. Myös haastatteluissa esiin noussut huumausaineiden näkyvyys nuorten suosimissa medioissa olisi mielenkiintoista ottaa tarkemman tarkastelun kohteeksi.

Lisäksi aiheesta voisi kysyä kvantitatiivisen kyselyn keinoin suoraan nuorilta suuremmalla mittakavalla. Tällä tavalla saisi kattavaa, vertailukelpoista materiaalia, mitä voisi verrata ohjaajia haastatteleamalla saatuihin vastauksiin ja pääsisi tarkastelemaan sitä, kuinka hyvä käsitys ohjaajilla tai muilla aiheen kanssa tekemisissä olevilla toimijoilla todella onkaan nuorten maailmasta. Kaikki ei välttämättä näy ulospäin aikuisille. Haasteena tutkimuksen jatkamisessa on se, että aihe vanhenee pahimmillaan hyvinkin nopeasti päihteiden käytön trendien muuttuessa. Toki keustosuosikit, kuten nikotiini, alkoholi ja kannabis tulevat olemaan osa nuorten kasvukipuja varmasti vielä pitkään.

Myös lieveilmiöitä sijoitettujen nuorten päihdetrendien kohdalla olisi hyvä tutkia. Vape- tai huume-kauppojen yhteydessä tapahtuneiden ryöstöjen on uutisoitu lisääntyneen rajusti. Myös velanperintä ja väkivalta päihdemaailmassa on varteenotettava ongelma, jota voisi pohtia loputtomiin. Näiden seikkojen tutkiminen poliisin taholta olisi tärkeää, jotta ilmiöön pystyisi puuttumaan tietojohtoisen poliisitoiminnan keinoin, ja poliisin vähäisiä resursseja saisi kohdistettua niin, että niillä on eniten merkitystä. Näen itse nuorten ryöstöt ja väkivallanteot tällä hetkellä valtavana yhteiskunnallisena ongelmana, jolla tulee olemaan vielä kauaskantoisia seurauksia.

7 LOPPUSANAT

Aiheeseen haastattelujen sekä muun perehtymisen kautta tutustuttuani uskallan väittää, että ennakkokäsitykseni pitävät kuta kuinkin paikkansa. Tutkimuskysymykseen “mitä päihteitä lastensuojelun sijoittamat nuoret käyttävät eniten tänä päivänä?” sain oletusteni mukaiset vastaukset. Käytetyimmät päihteet sijoitettujen nuorten keskuudessa ovat kaikenlaisten nikotiinituotteiden lisäksi alkoholi ja kannabis, joista varsinkin kannabiksen käytön koettiin lisääntyneen rajusti.

Lisäksi kovemmat aineet, kuten Subutex ja amfetamiini, sekä rauhoittavien lääkkeiden, kuten bentosodiatsepiinivalmisteiden ja ADHD-lääkkeiden väärinkäyttö nousivat haastatteluissa jonkin verran esiin.

Toinen tutkimuskysymykseni oli: “miten sijoitetut nuoret suhtautuvat erilaisiin päihteisiin?” Tähän sain vastaukseksi, että sijoitettujen nuorten asenteet, etenkin kannabiksen kohdalla, ovat muuttuneet huolestuttavan paljon positiivisempaan ja sallivampaan suuntaan. Haastattelemanani asiantuntijat kokivat syiksi tämän kehityksen taustalla muun muassa internetin ja eri sovellusten tuoman saatavuuden sekä huumausaineiden kasvaneen näkyvyyden nuorten suosimissa medioissa.

Tutkimusta tehdessäni pääsin myös tutustumaan pieniltä osin sijoitettujen nuorten maailmaan ja lastensuojelun yksiköiden arkeen. Pääsin kuulemaan alalla pitkään toimineiden ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia nuorten päihdeympyröistä ja sen haasteista. Sain myös runsaasti näkökulmia yhteistyön toimivuudesta poliisin kanssa ja mahdollisuuksista sen parantamiseksi. Poliisilla instanssina kuitenkin on omanlaisensa rooli oireilevien ja rikoksen polulle luisumassa olevien nuorten eräänlaisena kasvattajana. Mahdollisimman aikaisessa vaiheessa katkaistu päihdekierre saattaa auttaa nuoren takaisin yhteiskunnan syrjään kiinni, jolloin ennalta estävällä toiminnalla voidaan saavuttaa huomattavia hyötyjä tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Aamulehti 6.11.2023: Nuoret myyvät ADHD lääkkeitään Tampereella

Alkoholijuomien kulutus 2021, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL

Euroopan huumeraportti 2022, Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus

Heinälä P. 1998: Cannabis ja sen terveysvaikutukset, Lääketieteen aikakauskirja Duodecimin artikkeli

Helsingin Sanomat 12.4.2024: Nikotiinipussien käyttö lisääntynyt nuorilla

Kallionpää K. 2024: Nikotiinipussien terveysvaikutuksia on tutkittu vain vähän ja tulokset ovat ristiriitaisia, Helsingin sanomien artikkeli

<https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000010120464.html>

Karjalainen K. 2023: Huumeet ovat yhä näkyvämpi ilmiö – kannabikseen liittyvät asenteet lieventyneet jo pitkään, Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen artikkeli

<https://thl.fi/-/huumeet-ovat-yha-nakyvampi-ilmio-kannabikseen-liittyvat-asenteet-lieventyneet-jo-pitkaan>

Kosola, Niemelä, Niemelä 2018: Päihdekokeilut - normaalia nuoruutta vai alkava häiriö, lääketieteen aikakauskirja Duodecimin artikkeli

Kouluterveyskyselyn tulokset 2023, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL

Lastensuojelun käsikirja, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL,

<https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja> Luettu: 18.4.2024

Lehtokari, Karppi, 2022: Helsingin poliisi törmää kaduilla päivittäin aineeseen, jota käyttävät jopa alakoululaiset – nuorten huumekuolemat ovat hälyttävässä nousussa, YLE:n artikkeli

<https://yle.fi/a/3-12530398>

Lintonen, Ahtonen, Tomu 2020: Alcoholic beverage preferences among teenagers in Finland before and after the 2018 alcohol law change

Ollila, Ruokolainen 2023: Tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö ja hankintatavat nuorilla oppilaitostyypeittäin 2017–2023, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL

Peltoperä J. 2023: Nikotiinipussien myynti Suomessa romahdutti nuuskan salakuljettamisen, YLE:n artikkeli

<https://yle.fi/a/74-20052923>

Pharmaca Fennia, Lääketietokanta, Lääketietokeskus Oy, 2024

<https://pharmacafennica.fi/> Luettu: 18.5.2024

Puusa, Juuti 2020: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät, Gaudeamus Oy

Päihdetutkimus 2022, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL

Repola S. 2023: Opas pääasiassa keskushermostoon vaikuttavan lääkehoidon vasteen seurantaan lastensuojeluyksikköön, Lapin ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Rummukainen A. 2023: Huippuasiantuntija jyrähtää vapetusilmiöstä: ”Meillä voi pian olla poikkeuksellisen paljon parikymppisiä syöpäsairaita”, YLE:n artikkeli

<https://yle.fi/a/74-20054291>

Saariluoma, Erikson, Utriainen, Heino 2021: Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteiden käyttö, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL

Soininvaara, Kujansuu, 2024: Vapen suosio yli kolminkertaistui yläkouluissa: rajua kaupankäyntiä ja terveyshaittoja, YLE:n artikkeli

<https://yle.fi/a/74-20079640>

Sonerva A. 2024: Kannabis vapautumassa Saksassa – Bild-lehti julistaa: Saksa on pian pölyssä Ilta-lehden artikkeli

<https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/c0ff310e-3e75-4d21-850f-d7cc1e3bd4c8>

Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 2023, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL

Warpenius, Holmila, Tigerstedt, 2013: Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle, Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos THL